

KIPAR DUŠAN STANOJEVIĆ

Informacija

U krugu splitskih umjetnika našeg trenutka g. Dušanu Stanojeviću pripada, s nekih razloga, posebno mjesto. Kada to kažemo, imamo na pameti i njegov život i njegov umjetnički rad (u stanovitom aspektu). Život g. Stanojevića trajno se odvija u osamljenosti i skromnosti, a njegov umjetnički rad trajno ostaje bez eksperimenata, bez posebnih nemira, bez nastojanja biti pošto-poto (bilo temama, bilo ekspresijom) »novo« biće. Međutim, nemamo namjere ovdje valorizirati (pa ni sažeto, a kamoli opširno) kiparski rad g. Stanojevića. Sva je naša namjera dati samo koju informaciju o njemu prigodom reprodukcija njegovih radova u ovom broju. U tu svrhu bit će dovoljno, ako se da (dotično, ako se pokuša dati) nekoliko karakteristika njegova rada.

Kojim se karakteristikama odlikuje rad g. Stanojevića?

Na prvo mjesto mi bismo postavili ovu karakteristiku: *trajna je želja g. Stanojevića da oplemenjuje, upravo da humanizira svoje statue, i to po uzoru na klasične majstore*. Na taj način, njegovi su kipovi *realna i idealna* ljudska bića, bića puna ljudskih atributa, smirene prirode, gdje prevladavaju note uma i duha; na taj način, njegovi likovi nisu područje bilo kakva modernizma, posebno nisu područje moderne apstrakcije. To je svijet idealizacija, tipičnih idealizacija. I dalje, g. Stanojević izbjegava, koliko je god moguće, dramatske scene, grčevite poteze, teatralnost, gromoglasnost itd. Ni njegovi mučenici, kojih je on dao dobar broj, nemaju tih strana. U g. Stanojevića nema »zbrke krvi i htijenja«, kako bi rekao pjesnik Vida (»Otrovane lokve«); u njega vlada disciplina osjećaja i mašte. Drugim riječima, njegov se rad tka od mjere i tišine, od blagosti i redovitosti, od onih kvaliteta, koji odgovaraju običnim ljudima i koje obični ljudi vole. Naravno, umjetničko djelovanje takva stila danas se izlaže opasnosti, da bude anakronično i da djeluje anakronično, da bude, naime, manje u cijeni u krugu umjetnika, ali više kod običnih ljudi, kod masa. A to je, nama se čini, dobroti i skromnosti g. Stanojevića dovoljno.

Daljnju karakteristiku rada g. Stanojevića može odrediti misao: *eliminiranje mračnosti*, koliko mračnosti tijela, toliko mračnosti duha. Rad g. Stanojevića ne poznaje pesimizma, nego samo optimizam; stoji daleko od mraka i ništavila suvremene umjetnosti, a voli put k svjetlu. To je rad vedrine, dobra, kreposti, prevlasti vječnoga u čovjeku i životu. Zato u radu g. Stanojevića i prevladavaju religiozni motivi, gdje on takvu stvarnost najpotpunije može iznijeti.

G. Stanojević nije borac, nego *lirik*. Ta njegova daljnja nota prelijeva se svim njegovim radom, bez izuzetka. Lirska stvarnost i lirska inspiracija, to je g. Stanojević. U stvari, g. Stanojević u svojim kipovima *lirski pjeva*. Tu on čini isto, što je u poeziji činio njegov pok. brat Branko neposredno poslije I svjetskog rata (npr. njegova lijepa pjesma »Dva

grada«, koju su Tadijanović i Delorko g. 1933. s pravom uvrstili u svoju *Hrvatsku modernu liriku**).

U kipovima g. Stanojević izvlači *samo osnovne elemente*. Sve drugo on eliminira. A tako i mora biti u radu, gdje se, planski i trajno, izbjegava teatralnost, gromoglasnost itd. i gdje se, s druge strane, sve podvr-gava lirizmu. Toliko g. Stanojević ostaje samo na osnovnim elementima da tome prilagođuje, na primjer, i draperiju na svojim kipovima: izbjegava prenatrpanost nabora, dapače i u onim situacijama, gdje je vidljivo, da je vjetrom šibana. U jednu riječ, g. Stanojević ostaje uvijek vjeran svojoj intimnoj biti.

Crkva u svijetu

* Čudno: te i *lijepo i duhovne* pjesme nema *Hrvatska duhovna lirika* g. Đure Kokše. Evo te pjesme:

Kada sam bio malen
roditelji me darivahu
sitnim gradom od drva

Ja sam gradio moj grad
razmještao kuće
namještao ljude
i moja zabava bijaše
duga i tiha

Ja sada nisam više
tako malen
i meni ne treba
igračaka od drva

Moja draga majka je umrla
a otac ne može da me voli
jer nisam više poslušan i dobar
i zato on ne može ni da voli
moje nove igračke
koje moji učeni drugovi
nazivlju poezijom
Ni braća ne mogu da me vole
ni moje sestre
jer mi ne možemo da se igramo skuj

Nitko me više ne voli
ostao sam sâm

Ostao sam sâm
u jednom gradu od kamena
koji pomalo slič
mom negdašnjem gradu od drva
ali njegove su kuće
velike i teške
i ja ih ne mogu razmješati
njegovi su ljudi
mesnati i grubi
i ja ih ne mogu micati

Ne mogu ovaj grad da gradim
ko moj drveni grad
pa često od nemoći
moj bijes biva velik
i ja bih da srušim
ove kuće ove ljude

Al' grad je velik od kamena
ljudi su teški od mesa
a ja sam slab

Ostao sam sâm
sâm u kamenom gradu
gdje kuće ne mogu razmješati
gdje ljude ne mogu micati
ostac sam sâm
sâm i slab